

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@boomamsterdam.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

Rechtvaardige oorlog vanuit hindoeperspectief

Geweldloosheid is het hoogste streven. Maar er kunnen zich situaties voordoen in dit onvolmaakte aardse leven dat de inzet van geweld geoorloofd is. Uit klassieke hindoe teksten blijkt dat men zich tegen onrecht mag verweren. Voor eerbiedwaardige en wijze mensen die weten van de onvernietigbaarheid en onvergankelijkheid van de ziel, is schande erger dan de dood.

.....
door *Anand Bierdja*
.....

Sinds 2003 als krijgsmacht pandit verbonden aan de Dienst Hindoe Geestelijke Verzorging binnen het nederlandse leger

DE MENS IS EEN SOCIAAL WEZEN. Hij heeft rechten en plichten en moet een saamhorige samenleving gaan dienen. Maar soms is hij te koppig, leeft voor eigen bestwil en denkt niet aan anderen en hun gevoelens. De mens heeft normen en waarden en probeert ernaar te leven. In de *Atharva-Veda* komt het volgende citaat voor: 'O, mens leef met elkaar en koester hartelijke gevoelens voor elkaar; net zoveel genegenheid, zoals een koe koestert voor haar pas geboren kalfje en koester geen vijandige gevoelens jegens anderen'. Ieder mens dient als vriend te worden behandeld. Behandel anderen hoe je zelf behandeld wil worden. Wat maakt de mens uniek? Omdat de mens intelligent is en ook aan de zwakkeren denkt. Chanakya heeft in zijn boek *Chanakniti* het volgende gezegd: 'Tussen de mens en een dier is het verschil van intellect. Evenals een dier, een mens eet, slaapt, heeft angst en zorgt ook voor nakomelingen. Dat doen beiden, maar juist de wijsheid die de mens heeft maakt hem uniek'. Maar door een egoïstische houding brengt de mens soms zijn leven, maar ook dat van anderen in gevaar. Sinds de mensheid bestaat, hebben er conflicten bestaan. Men heeft ze ook vaak goed kunnen bijstellen. Maar naarmate de tijd doordrong, werd de mens egoïstisch. Dan denkt men alleen aan zichzelf en niet aan anderen. Dat brengt de samenleving in gevaar. Er wordt dan op gewezen dat het niet

goed is voor de samenleving, maar men luistert er niet naar. Het heeft dan ook te maken met de macht die men heeft gekregen. Het hindoeïsme leert

*Je mag niet zomaar geweld
gebruiken; zelfs een mier mag
je niet zomaar doden*

ahimsa parmo dharmah: ‘geweldloosheid is het hoogste streven’. Je mag niet zomaar geweld gebruiken; zelfs een mier mag je niet zomaar doden. Als het per ongeluk gaat, is dat iets anders. Zelfs door je uitspraak mag je niemand pijn doen.

Het gaat om het drievoudige pijnlijden te ontstijgen, zegt de Sankhya-filosofie. Men onderscheidt drie soorten van pijn:

- * *Adhyatmik pijn* — innerlijk verdriet, wanneer iemand op sterfbed ligt of iemand ernstig ziek is. Dat doet zeer veel pijn.
- * *Adhibhautik pijn* — die door andere levende wezens wordt veroorzaakt, zoals door een haai of een slang worden gebeten. Dit kan de dood veroorzaken.
- * *Adhidaivik pijn* — natuurrampen: bijvoorbeeld overstroming, tsunami (aardebevingen) en vulkanische uitbarstingen.

SRI RAMA

Wij moeten deze drievoudige pijnsoorten ontstijgen en tot *moksha* (verlossing van lichamelijke en aards bewustzijn) komen. Hindoes geloven in de reïncarnatie. Mensen moeten in volgende levens terugkomen om opnieuw handelingen te verrichten en daarmee het karma opbouwen voor het volgende leven. De ziel is onsterfelijk en we moeten in onze levens naar de onsterfelijkheid streven en worden bevrijd uit dit gebonden en onvolmaakte bestaan.

Het aardse leven is niet volmaakt, integendeel. Als iemand, bijvoorbeeld, onrechtvaardig wordt behandeld, dan mag hij zich tegen dit onrecht verweren, zelfs al zou hij daarvoor zijn leven moeten opofferen. In het klassieke epos *Ramayana* heeft Shri Rama — een van de avatara’s, verschijningen van Vishnoe in menselijke gedaante — Ravana, de demonenkoning van Sri Lanka, uitgeschakeld, omdat hij diens vrouw Sita had ontvoerd. Shri Rama heeft eerst via dialoog geprobeerd zijn vrouw terug te krijgen, maar dat is hem niet gelukt. Hij heeft alle middelen ingezet om op een vreedzame manier zijn wederhelft terug te krijgen. Toen het niet lukte, heeft Shri Rama uiteindelijk het pad van oorlog gekozen. Hij had geen andere weg. Volgens het hindoeïsme mag niemand andermans vrouw ontvoeren en haar onzedelijk behandelen. Daarop staat volgens de heilige geschriften een zware straf. Shri Rama heeft de regels van de klassieke

geschriften gevolgd en Ravana in de oorlog gedood. Ravana had duivelse gedachten en heeft daarvoor met zijn leven geboet. Zulke mensen komen we in alle culturen en gemeenschappen tegen. We mogen zulke daden niet dulden, want het is schadelijk voor de samenleving. Deze strijd van Shri Rama was, zo gezien, een rechtvaardige oorlog. Als Shri Rama dat niet had gedaan, zouden zijn volgelingen en de bevolking hem geen dapper mens noemen en over schande spreken. Hij heeft gedaan wat volgens de overlevering juist is.

Intussen zijn er in die oorlog heel veel kinderen wees geworden en vrouwen weduwen. Ouderen zijn aan hun lot overgelaten. Eigenlijk is oorlog voeren nooit goed, wanneer je achteraf de ellende ziet. Maar aan de andere kant is er ook hoop. De samenleving wordt zo van kwade elementen bevrijd. Men dient echter altijd alert te zijn. Een strijder (krijger) dient zijn land, cultuur, familie en samenleving veiligheid te bieden. Dit is zijn plicht. Door zich zo in te spannen zal hij aan het einde van zijn leven, zo leert de Bhagavadgita, *moksha* (verlossing) bereiken.

OORLOG EN PLICHT VOLGENS DE BHAGAVADGITA

In het andere grote hindoe-epos, de *Mahabharata*, is één van de bekendste episodens het gesprek tussen de aanvoerder, de krijger Arjuna, en Krishna, met Sri Rama de meest bekende avatara [incarnatie; red.] van Vishnoe. Het deel van de *Mahabharata* met dat gesprek heet de *Bhagavadgita* — dit geschrift is momenteel een van de invloedrijkste boeken in grote hindoe-stromingen. Als Arjuna tijdens de oorlog, waarvan de *Mahabharata* de voorgeschiedenis en de afloop verhaalt, tussen de twee partijen komt te staan, begint hij te twifelen of hij de strijd zal aangaan of niet. Hij ziet zijn familieleden, zijn neven en andere geleerden van wie hij les kreeg, voor hem staan. Hij denkt: moet ik deze mensen die zo belangrijk zijn voor mijn leven, doden om Gods koninkrijk te bereiken? Is het dat wel waard? Hij zegt het tegen Sri Krishna: hoe vreemd is het dat we voorbereidingen treffen om zulke zondige activiteiten te begaan! Gedreven door een verlangen naar koninklijk geluk, zijn we bereid onze eigen familieleden te doden!

Het gaat in de *Mahabharata* om een strijd tussen twee verwante families, genaamd de Pandava's en de Kaurava's. De Kaurava's hadden op een sluwe manier alles aan de Pandava's ontnomen. De Pandava's hebben alles gedaan om de oorlog te voorkomen. Zelfs hebben ze Shri Krishna naar de koning Dhritrashtra, de vader van de Kaurava's, gestuurd om een deel van het land aan hen terug te geven. Maar Durjodhana, de oudste zoon van koning wilde daarvan niet weten: 'ik zal geen centimeter plek aan jullie geven zonder te vechten'. Daarna heeft Krishna besloten dat er voor recht-

vaardigheid zou moeten worden gestreden. De godheid wordt Arjuna's wagenmenner, maar zal zelf niet vechten. Zij gaan naar het slagveld en Arjuna ziet zijn familie en zijn leermeesters. Als hij Arjuna vol mededogen, terneergeslagen en met zijn ogen vol tranen ziet zitten, spreekt Shri Krishna hem als volgt toe:

‘Mijn beste vriend Arjuna, waar komen deze onzuiverheden vandaan? Ze passen helemaal niet bij iemand die de waarde van het leven kent. Ze leiden niet tot hogere doelen, maar tot schande. Geef niet toe aan deze ontorende zwakheid. Ze passen niet bij jou. Zet deze kleingeestige lafhartigheid van je af en sta op, o, bedwinger van de vijand.

Arjuna antwoordt als volgt: ‘Het is beter om in deze wereld als bedelaar te leven, dan om te leven ten koste van de levens van grote zielen die mijn leraren en families zijn. Ook al verlangen ze naar materieel gewin, toch blijven ze mijn meerderen en families. Wanneer zij gedood worden, zal alles waarvan we zullen genieten, besmeurd zijn met bloed. Ik weet niet meer wat mijn plicht is en ben door een vrekkige zwakheid mijn evenwicht kwijt. In deze toestand vraag ik je me met zekerheid te vertellen wat het beste voor mij is. Ik ben nu je leerling en ik geef me volkomen aan jou over. Onderricht me.’

Krishna reageert dan weer: ‘Hoewel je wijze woorden spreekt, treur je om iets wat het treuren niet waard is. Zij die wijs zijn, treuren noch om de levenden noch om de doden... Zoals de belichaamde ziel in dit lichaam voortdurend overgaat van kinderjaren naar jeugd en van jeugd naar ouderdom, zo gaat ze op het moment van de dood over naar een ander lichaam. Een wijs persoon raakt door zo'n verandering niet verward... De ziel is onvernietigbaar en onvergankelijk. Het materiële lichaam zal zeker vergaan; het is een omhulsel, waarin de *atma* tijdelijk huist — de *atma*: de spirituele identiteit, een onvernietigbaar, onmeetbaar eeuwige levend wezen. Strijd daarom, o, afstammeling van Bharata. De ziel is ongeboren, eeuwig, oorspronkelijk en permanent. Ze wordt niet gedood wanneer het lichaam wordt gedood. Zoals men nieuwe kleren aantrekt en de oude opgeeft, aanvaardt de ziel nieuwe (materiële) lichamen en geeft ze de oude en nutteloze op.’

Krishna probeert Arjuna te inspireren om te gaan vechten. Hij zegt: ‘O Partha, fortuinlijk zijn de kshatriya's (strijders) aan wie zich zulke gelegenheden om te strijden voordoen zonder dat ze daarnaar op zoek waren, want de deuren van de hemelse poorten gaan zo voor hen open. Als je niet gaat vechten, zullen de mensen altijd schande over je spreken en voor eerbiedwaardige personen is schande erger dan de dood. De grote legeraanvoerders, die jouw naam en eer altijd hoog achten, zullen denken dat je het slagveld enkel en alleen uit angst hebt verlaten en zullen je daarom onbeduidend vinden. Als je op het slagveld gedood wordt, bereik je hemel-

se poorten en als je de strijd wint, geniet je van je koninkrijk hier op aarde. Wees daarom vastberaden, sta op en strijd! Strijd om het strijden zelf, zonder te denken aan geluk of verdriet, winst of verlies, overwinning of nederlaag; wanneer je zo handelt, zul je nooit tot zonde vervallen.'

Zo heeft Shri Krishna Arjuna ingewijd in wat een strijder moet weten om te doen wat hij moet doen. Als hij zijn plicht niet uitvoert, zullen mensen hem dat kwalijk nemen.

Wij kunnen deze strijd vergelijken met onze innerlijke strijd. Elke dag worden we daarmee geconfronteerd. De ene keer blijven we onze slechte kant de baas, de andere keer wint het slechte van ons. Dit is altijd zo geweest en zal altijd zo blijven. Uit innerlijke strijd kunnen we lering trekken, al is dat geen gemakkelijke opgave. Wanneer men niet eerlijk en oprecht is, verliest men deze strijd tegen wat niet goed is. Binnen het hindoeïsme verbindt men wat men doet met wat men in het volgende leven

Als je in dit leven onrecht niet hebt bestreden, kan je er in het volgende leven weer mee in aanraking komen

zal meemaken. Als je in dit leven onrecht niet hebt bestreden, kan je er in het volgende leven weer mee in aanraking komen. Arjuna moet zijn plicht doen; maar wie macht misbruikt, is verantwoordelijk voor de gevolgen daarvan. De oorlog die in de Mahabharata wordt beschre-

ven, heeft ellendige sporen nagelaten. Veel mensen – gewone mensen en bijzondere mensen – hebben hun leven in deze opgeofferd. Toch was het voor Arjuna en zijn menen nodig om hun rechten op te eisen. Omdat het op een vreedzame manier niet ging, moest het op het allerlaatst door de strijd. Voor je rechten moet je niet gaan bedelen. Als je ze niet op een goede en eerlijke manier kunt verwezenlijken, dan moet je daarvoor opkomen, desnoods door te vechten.

ORLOG EN VREDE

Welke lessen kunnen we uit deze klassieke hindoeïetext trekken? De situaties van mensen verschillen van land tot land. In veel landen vertrouwen burgers de leiders niet, en vaak terecht. Wanneer mensen ontevreden zijn, zien we ze protesteren. Daar hebben ze recht op, al wordt het niet altijd gewaardeerd. Sommige politici trekken een muur van wantrouwen om zich op. In veel landen lijdt de bevolking onder onderdrukking. Als ze in opstand komen, begint de ellende... Men wil terrorisme uitschakelen. Heel wat mensen offeren hun leven daarvoor op. Voor hun familie is dit hartverscheurend. Als we om ons heen kijken, zien we op veel plaatsen in

de wereld burgeroorlogen, zoals in Irak en Afghanistan. Het lijkt wel of we helemaal in oorlogen verwickeld zijn geraakt. Als we ervan horen of het via de media zien, staan we in tweestrijd. Wat moeten we van deze oorlogen denken?

Altijd blijft het eerste beginsel dat mensen op een menswaardige manier moeten worden behandeld. Maar wat te denken van oorlog en oorlogsgeweld?

In de loop van de geschiedenis zijn de meeste oorlogen gevoerd om het eigen gebied uit te breiden, om onderdrukking te beëindigen, vrijheid van godsdienst te realiseren, godsdienst op te leggen, of om een bevolking of een ras te ‘zuiveren’. Hoe komen mensen aan dit soort ideeën? Hoe kunnen mensen een oorlog, waarin hele volken of volksstammen worden uitgeroeid, rechtvaardig noemen? Het is niet te begrijpen dat mensen zulke wrede daden verrichten om hun wensen in vervulling te brengen.

We moeten ons wel drie keer bedenken voor we tot oorlog overgaan. Eerst moet men alles doen om door dialoog en onderhandelingen een oplossing te bereiken. Maar als een dialoog geen oplossing biedt, dan dienen we voor het recht onze plichten na te komen. In een goede en normale staat moeten we kunnen leven zoals we het willen.

Als we op aarde vrede willen brengen, moeten we beginnen in onszelf vrede te zoeken. Ieder mens heeft de verantwoordelijkheid om de samenleving te dienen en te beschermen. Als de samenleving krachtig is, kunnen ontwikkelingen positief zijn om een stevige basis voor de samenleving te creëren.

In de *Atharva-Veda* staat: ‘O Heer van het heelal, mogen wij onze vrienden en vijanden niet vrezen. Mogen wij geen enkele vrees hebben voor bekende zowel als onbekende dingen. Mogen wij zonder vrees zijn overdag en wanneer wij slapen gedurende het wakker zijn overdag’.

In de Tweede Wereldoorlog zijn miljoenen mensen gedood. De ellendige gevolgen ervan zijn nog altijd pijnlijk aanwezig. Veteranen kunnen vertellen wat ze toen hebben meegemaakt. Op oudere leeftijd worden ze opnieuw met de oorlog geconfronteerd door hun dromen over de ellende die ze hebben meegemaakt. Sommige leven nog steeds in trauma. Na zoveel jaren zoveel leed... Dan spreken we nog niet eens over de jodenvervolging en de huidige conflicten die daaruit voortvloeien. Kijk wat oorlog voor personen en voor landen als gevolgen heeft. Het streven naar vrede staat voorop. In een andere mantra wordt gezegd: ‘Trek gezamenlijk op, communiceer op een toon zoals de rechtschappen geleerden het vroeger eensgezind deden. Blijf op de door hun ingeslagen weg door dat gedachtegoed te bewaren, in ere te houden, te ontwikkelen, te integreren en te verspreiden’.

Als men slechte daden verricht en macht misbruikt, komt men wat men verkeerd doet later weer tegen. Daarom zeggen we als hindoes: ‘Behandel iedereen vriendelijk en leef niet alleen voor jezelf. Je hebt vandaag de macht, maar morgen kan je op straat staan. Daarom, wees lief en betrokken bij je medemens.’

Oorlog is een misdaad, zeggen de geleerden, maar, zoals we hebben gezien, als geweld een goed doel dient, dan wordt dat goedgekeurd. Natuurlijk is het beter om geen oorlog te voeren. In ons innerlijk hebben we strijd genoeg, elke dag opnieuw. De ene keer winnen we, de andere keer verliezen we. In de wereld in het groot gaat het niet anders. Maar toch moeten we blijven proberen om door onzelfzuchtige dienstbaarheid een vruchtbare samenleving te creëren.

AFGHANISTAN, Kabul

Een Afghaanse man bidt naast een Nederlandse ISAF-eenheid (International Security Assistance Force) vlak buiten Kabul. ISAF is een gezamenlijke vredesmissie van de VN en de NAVO

Foto: Martin Roemers | PANOS